

Exam. Code : 103204

Subject Code : 1168

B.A./B.Sc. Semester—IV

ENVIRONMENTAL STUDIES—II

Paper : ESL—222

Time Allowed—3 Hours]

[Maximum Marks—50

Note :— Section A: (15 marks) : It consists of **FIVE** short answer type questions. Candidates are required to attempt any **THREE** questions, each question carries **5** marks. Answer to any of the questions should not exceed **2** pages.

Section B: (20 marks) : It consists of **FOUR** essay type questions. Candidates are required to attempt any **TWO** questions, each question carries **10** marks. Answer to any of the questions should not exceed **4** pages.

Section C: (15 marks) : It consists of **TWO** questions. Candidates are required to attempt any **ONE** question, only which carries **15** marks. Answer to the questions should not exceed **5** pages.

SECTION—A

1. What are the consequences of Cyclones ? Give its mitigation measures.
2. What are major threats of biodiversity ?

3. What is the role of financial and support service institutions in entrepreneurship development ?
4. Write a brief note on women and child welfare programmes.
5. Give role of information technology in environment and human health.

SECTION—B

6. Give definition, causes, effects and control measures of air pollution.
7. Give a brief note on Motor Vehicles Act, 1988.
8. What are aims and objectives of self defense ? What is the need for self defense training ?
9. How can the solid waste be handled ?

SECTION—C

10. Give *in situ* and *ex situ* conservation method of biodiversity.
11. Give bio-geographical classification of India.

(Punjabi Version)

ਨੋਟ :— ਭਾਗ ਓ : (15 ਅੰਕ) : ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਲਘੂ ਉਤਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 5 ਅੰਕ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 2 ਪੇਜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਭਾਗ ਅ : (20 ਅੰਕ) : ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਦੀਰਘ ਉਤਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਕੋਈ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 4 ਪੇਜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਭਾਗ ਏ : (15 ਅੰਕ) : ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਕੋਈ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ, ਜਿਸਦੇ 15 ਅੰਕ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 5 ਪੇਜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਭਾਗ—ੳ

1. ਚੱਕਰਵਾਤ ਦੇ ਕੀ ਨਤੀਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਇਸ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਾਅ ਦੱਸੋ।
2. ਜੈਵ ਵਿਵਿਧਤਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਖ਼ਤਰੇ ਕੀ ਹਨ ?

3. ਇੰਟਰੀਪ੍ਰੀਨਿਉਰਸ਼ਿਪ (entrepreneurship) ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਸੇਵਾ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ?
4. ਮਹਿਲਾ ਅਤੇ ਬਾਲ ਕਲਿਆਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਉਪਰ ਸੰਖਿਪਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
5. ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੱਸੋ।

ਭਾਗ—ਅ

6. ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ, ਕਾਰਣ, ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਾਅ ਦੱਸੋ।
7. ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ ਅਧਿਨਿਯਮ, 1988 ਉਪਰ ਸੰਖਿਪਤ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖੋ।
8. ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਲਕਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹਨ ?
9. ਸਵੈ ਰੱਖਿਆ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ? ਠੋਸ ਰਹਿੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਭਾਗ—ਬ

10. ਜੈਵ ਵਿਵਿਧਤਾ ਦੇ ਇਨ ਸੀਟੂ (*in situ*) ਅਤੇ ਐਕਸ ਸੀਟੂ (*ex situ*) ਸੰਭਾਲ ਵਿਧੀਆਂ ਦੱਸੋ।
11. ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੈਵ-ਭੂਗੋਲਿਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੱਸੋ।

(Hindi Version)

ਨੋਟ :— ਭਾਗ ਕ : (15 ਅੰਕ) ਇਸमें पाँच लघुउत्तरी प्रश्न दिए गए हैं। परीक्षार्थी कोई तीन प्रश्न करे। प्रत्येक के 5 अंक हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 2 पृष्ठों से अधिक न हो।

भाग ख : (20 अंक) इसमें चार दीर्घउत्तरी प्रश्न दिए गए हैं। परीक्षार्थी कोई दो प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न के 10 अंक हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 4 पृष्ठों से अधिक न हो।

भाग ग : (15 अंक) इसमें 2 प्रश्न दिए गए हैं। परीक्षार्थी कोई 1 प्रश्न करें जिसके 15 अंक हैं। इस प्रश्न का उत्तर 5 पृष्ठों से अधिक न हो।

भाग—क

1. चक्रवातों के क्या परिणाम होते हैं ? इसे कम करने के उपाय बताइए।
2. जैव विविधता के मुख्य खतरे क्या हैं ?

3. उद्यमिता (Entrepreneurship) विकास में वित्तीय और सहायक सेवा संस्थानों की क्या भूमिका है ?
4. महिला और बाल कल्याण प्रोग्रामों पर संक्षिप्त नोट लिखिए।
5. पर्यावरण तथा मानव स्वास्थ्य में सूचना प्रौद्योगिकी की भूमिका बताइए।

भाग—ख

6. वायु प्रदूषण की परिभाषा, कारण, प्रभाव तथा इसे नियंत्रित करने के उपाय बताइए।
7. मोटर वाहन अधिनियम, 1988 पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए।
8. आत्मरक्षा के लक्ष्य तथा उद्देश्य क्या है ? आत्म-रक्षा प्रशिक्षण की क्या आवश्यकता है ?
9. ठोस कचरे को कैसे नियंत्रित किया जा सकता है ?

भाग—ग

10. जैवविविधता की इन सीटू (*in situ*) तथा एक्स सीटू (*ex situ*) संरक्षण विधियों को बताइए।
11. भारत के जैव-भौगोलिक वर्गीकरण बताइए।